

Književnost in umetnost.

G. Freytags Verkehrskarte von Österreich-Ungarn 1911. Ta zemljevid avstro-ogrskih občil je izšel na Dunaju v zalogi znane tiskarne G. Freytag & Berndt. Cena 240 K. Glavni del zemljevida je risan v merilu 1:1.500.000 in predloži na jako pregleden način enotirne in dvotirne železniške proge z navadnimi in glavnimi postajami ter s postaja lišči. Na glavnem zemljevidu so zaznamovane tudi proge, ki jih baš grade ter tudi take, ki jim je še podeljena koncesija. Med temi zanimajo zlasti nas Slovence proga Vrhnika-Idrija-Sv. Lucija-Tolmin-Kobarid, proga Novo mesto-Črnomelj-Metlika-Karlovac ter proga Kamnik-Polzela. Tudi cestne, gorske in industrijske železnice ter ceste, po katerih vozijo poštni vozovi, poštni avtomobili in dalje proge raznih avstro-ogrskih paroplovnih družb so razvidne z glavnega zemljevida. Kraji, v katerih se nahajajo ravnateljstva c. kr. avstrijskih in k. r. ogrskih železnic, so podčrtani. Ob vsaki progi povedo številke razdaljo postaje od postaje v kilometrih. — Glavnemu zemljevidu so pridejani mnogostevilni postranski zemljevidi, tako zemljevid dunajskih lokalnih občil; dunajska mestna železnica ter Budim-Pešta z okolico imata vsaka po svojo kartico; postranski zemljevidi imajo tudi dalje železnice severne Črške ter bolgarske, črnogorske, rumunske, ruske in turške kot obsejane železnice naše monarhije. Ob strani glavnega zemljevida so dalje še razpredelbe, ki grafično kažejo avstro-ogrsko trgovino v inozemstvu v l. 1909. ter — kar je sedaj v času draginje aktualno zvišanje cen glavnih živil od 1830. do 1910. l. Jako pregleden je tudi oddelček, ki predloži avstroogrski uvoz in izvoz najvažnejših živil 1909. l. Ker se nahaja ob strani še popolen koledar za 1911. l. in ker je dalje priložena zemljevidu še posebna knjižica, ki vsebuje vse avstro-ogrške postaje po abecednem redu, bo Freytagov zemljevid avstro-ogrskih občil vsakomur, ki se hoče glede njih natančneje informirati, s svojo bogato vsebino gotovo dobro služil. — c

Uzganjanje djece. Napisal Davorin Trstenjak. — Kot 5. zvezek „Knjižnice za narodno prosveto in narodno zdravje“, ki jo izdaje „Društvo hrv. sveučilišnih građana za pouku analfabeta“ v Zagrebu, je izšlo imenovano delo vrliga našega prijatelja Davorina Trstenjaka. Odlični hrvški pedagog govori v poljudni besedi o važnosti vzgoje. Ni dvoma, da bo knjiga med širokimi masami, ki jim je namenjena, rodila obilo lepega sadu. Saj obravnava vsa poglavja, ki se tičejo pametne vzgoje otrok. Trstenjakova knjiga govori prepričevalno, saj sta jo narekovali izkušnja in razsodnost. Zato ji je uspeh zagotovljen. — Gl.

Spake. Satire, humoreske in drugo. Spisal dr. V. Korun. V Ljubljani 1910. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayer & Fed. Bamberg. — V kritikah, ki so jih objavili slovenski listi te in one barve o Korunovih „Spakah“, so se zopet uveljavile Zupančičeve besede: „... Kritiki, to so modri možje, oni imajo nazore...“ Sam Vsevedež zna, kaj vse so iztekli v tej nedolgi knjigi! Sami pa nikoli ne sedejo, da bi napisali kaj takega, kar bi bilo popolno v vsakem pogledu! — Življenje je dovolj brdko in dovolj žalostno, zato je res prava dobrota, če pride človeku v roko knjiga kakor je ta Korunova, ki ni niti globoka niti visoka, ki pa ima en vse hvale vreden namen, da človeka odtrga od mračnih misli, skrbi in nadlog in mu s svojim kramljanjem in porednim besedenjem pripravi vsaj en prijeten, razposajen večer. Brez očenege iskanja definicije, kaj je humor in kaj ni, prihajamo naravnost do zabave. „Parabola“, „Budoor naše Minke“, „Vaška idila“, „Moj Bjavček“ ali celo „Grobar Jakež“ so vendar — če se smemo tako izraziti — dovolj čedne reči! Na strani 87. čitamo stavek: „Sploh sem bil že tedaj zdrav, mnenja, da se vozi najljubše in privozi najdalje, ako se v vsem posnemajo predstojniki in se ima vrhutega še nekaj hofratstva pod srajco“. Že ta stavek je nekaj vreden. Morda je pa vzbodel nazornike tako, da ga s celo knjigo vred sujejo od sebe! Resnica pa ostane vendarle! — Gl.

Zbirka slovenskih citatov in aforizmov. Nabral in uredil Slavko Klepec. V Ljubljani 1910. Natisnila Ig. pl. Kleinmayer & Fed. Bamberg. Cena 250 K, str. 212. — Skrbno izbrani citati in aforizmi so tudi skrbno urejeni. Vseh je 1086, deloma v vezani besedi, deloma v prozi. Mislimo, da ponuja knjiga vsakemu to, kar se mu ravno prilega, kar potrebuje v hiph ljubezni in nesreči in tedaj, če je treba temu ali onemu dekletu kaj primernega zapisati — v album! Zbirka kaže bogastvo misli in globino čustev naših književnikov. Ni vse zlato in biser, kar je v knjigi, pa smo zadovoljni, ker nerazvajeni, tudi z blagom poštene domače cene. — Kajpada bo moral Slavko Klepec — imel je res precej klepanja po slovenskih knjigah in listih! — za nekaj let priložiti tej zbirki novo zbirko, zakaj čedalje bolj se krešejo misli in kipe čustva po slovenskem literarnem polju. Treba je prestrezati, da se „utrujeni plamena večnega“ ne razgube in ne pozabijo v zaprašenih zalozgah nesrečnikov — knjigotrožev in založnikov. Taka zbirka je sicer subjektivnega značaja, a čitatelja utegne tuintam privedi do spoznanja:

„Glej, Levstika, Medveda, Zupančiča, tega in onega sem čital, a oko mi je švignilo preko teh verzov, ki jih vidim tu, ker jih tam ni videlo — srce“. Tako se utegnemo spoznavati. Ljudje božji, vsako sredstvo je dobro! — Gl.

Erhebungen über die Kinderarbeit in Österreich im Jahre 1908. I. Teil. Tabellen, Wien, 1910. Alfred Höder. (k. k. Arbeitsstatistisches Amt im Handelsministerium) Poslušajte: 424 strani velikega formata samih tabel in samih števil! To je treba pač nebeškega potrpljenja in časa na preostajanje, kdor hoče preleteti ta material. Vprašanje je samo: bo li s tem ogromnim delom in stroškom v razmerju tudi uspeh? Ali pridemo kdaj od „govorečih števil“ do — dejanj? Morda se o priliki vrnemo k temu vprašanju. — Gl.

Politiški pregled.

* **Za stavbo drltnavtor** hoče vojna uprava od delegacij zahtevati 304 milijone kron; ta vsota naj bi se razdelila na pet let, in sicer naj bi prišlo v proračun za leto 1911. že 55 milijonov.

* **Omejevanje naseljevanja v Severno Ameriko.** Ljudsko preseljevanje iz Evrope, ki dovaža še sedaj vsako leto milijon ljudi iz Evrope v Ameriko, bodo v nedolgi bodočnosti omejili. Tozadevna komisija, ki je imela proučevati naseljevanje inozemcev, je nedavno predložila svoje poročilo, in v tem poročilu je stavila predloge: 1. Analfabete in Azijate se ima načelno izključiti od naseljevanja, prav tako neozemljene d-lavce, ki se niso naučili nobenega rokodelstva; 2. številno naseljenecv iz določene dežele ne sme na leto prekoračiti določenega maksima; 3. vsak naseljenec ima prinesiti s seboj izpričevalo domače oblasti o vedenju; 4. povsaj naj se glavarino; 5. vsak naseljenec mora razpolagati z gotovo vsoto denarja, ki jo določi kongres, (sedaj je le upravnim potom odredeno, da se takim došlecom, ki imajo manj nego 25 dolarjev, ne dovoli, da se naselijo); 6. naseljence, ki tekom prvih petih let po svojem prihodu izvrše kak zločin, naj se izžene iz dežele (sedaj je določena doba 3 let); 7. naseljevanje naj se vrši po možnosti na deželi v neobljubljenih krajih in ne v velikih mestih.

Kranjske vesti.

— **Iz seje c. kr. dež. šol. sveta.** Imenovane so učiteljice: za Krko Mira Hafner, za Telečji Vrh Marija Grobovšek, za St. Janž, M. Jager, za Sv. Križ pri Litiji Leopoldina Abram, za Dobrovo Leopoldina Rant, za Brezovico Marija Račič. Imenovani so nadučitelji: za Vavto vas Fr. Stular, za Trzin Luka Blej, za Komendo Fr. Krmelj, za Rudnik Anton Vode, za Cerklje Jožef Lapajne, za Marijo Devico v Polju Viktor Mihelič, za Jezico Jožef Tavželj, za Vič Jernej Ravnikar, Jožef Grigorin se imenuje nadučiteljem extra statum istotam, za Spodnjo Siško Jožef Lavtizar. Upokojen je nadučitelj Anton Cirman v Dobrničah. Ljudska šola v Sodražici se razširi na pet razredov z obdržanjem obstoječega paralelnega oddelka. Zasilna šola pri Sv. Katarini se preosnuje v redno enorazredno ljudsko šolo. Kotnikova ustanova se podeli tehniki Pavlu Kavčiču. Dalje je imenovan za Šmarje pri Ljubljani nadučitelj V. Mikuž.

— **Poročil se je nadučitelj Josip Mihelič** v Predvoru pri Kranju z Josipino Majdetovo iz St. Lovrenca v Temenici.

— **Šolska mladina v Ratečah na Gorenjskem** je pod vodstvom učiteljstva ondane dvorazrednice priredila pretekle praznike mladinsko igro Sil. Sardenka „Deklica s tamburico“ s petjem v 3 dejanjih. Nastopile so učence 2 razreda ter so vse prav izborno rešile svoje vloge. Posebno mala Lucinka je pokazala, da ima lep dar za oder. Pred igro je neka učenka deklamovala težko pa pomembno pesem „Življenje ni praznik“, kar je tudi izborno rešila. Med posameznimi dejanji so pele učence par ljudskih narodnih popevčic, ki jih je spremljal na harmoniji g. župnik Lavtizar. Bilo je pri prireditvi mnogo gospode iz Kranjske Gore, precej domačinov — posebno žensk in mladeničev — očetje so bili pa doma. Vsi udeleženci so bili mnenja, da je bilo lepo in naj se še kakorkoli kaj enakega priredi, saj igra je tudi vzgojevalno sredstvo. Torej naprej. Čisti dohodek 28 kron uporabimo za šolski harmonij.

Štajerske vesti.

— **Obsojen župnik.** Dne 16. t. m. je bil pred celjskim okrožnim sodiščem župnik Antonio Šorn obsojen zaradi hudodelstva po § 129. b k. z. (hudodelstvo nečistosti zoper naravo z osebami istega spola) na eno leto težke ječe. § 128. k. z. varuje spolno nedozorelost pred nepravim občenjem in kaznuje one, ki se pregreše zoper ta zakon s težko ječo od 1 do 5 let, pri obtežljivih momentih pa do 10 in 20 let. § 132. k. z. pa varuje otroke pred zavajanjem od strani učiteljev in vzgojiteljev ter kaznuje take zločine s težko ječo od 1 do 5 let. — Karel Unterleutner, 26 let star, kaplan in katehet, rojen v St. Petru

ob Glini, je stal obtožen po §§ 128. in 132. pred graškim sodiščem. Zaslisanih je bilo 20 prič, med temi deset šolaric. Kake stvari so se obravnavale, ni težko uganiti. Obsojen je bil na 4 mesece težke ječe. — „Slovenec“, „Domoljub“, „Novi čas“, „Slov. Gospodar“ — molče.

— **š. Celjski okrajni šolski svet** je poslal minul. leto vodstvu sedaj javne šulvereinske šole v Vojniku resno svarilo zaradi šulvereinske slavnosti, ki se je vršila v tej šoli dne 13. maja 1910 in pri kateri se je seveda hujskalo proti Slovincem. Celjski okrajni šolski svet je nato vodstvu šole naznanil, da ima v bodoče take izvalne slavnosti opustiti, ker je večina otrok v šoli slovenskih. Nadučitelj se je pritožil na deželni šolski svet — a ta je pritožbo zavrnil.

— **š. Iz Polzele** poročajo: Na Silvestrovo popoldne je priredilo učiteljstvo slovenske šole vsem otrokom polzeleške petrazrednice božičnico kot protutež šulvereinskim božičnicam in Miklavževim večerom, kjer Nemci bogato obdare svoje navoljence. Nad 160 otrok je bilo obdarovanih z obleko, drugih 100, ki so imovitejših hiš, pa s pecivom in raznimi drugimi sladkarijami ter šolskimi potrebščinami. Pred obdaritvijo je napravilo slov. učiteljstvo z učenci vsem otrokom malo veselja še z igro „Snegulčica“ in raznimi živimi slikami in petjem, kar se je prav dobro obneslo v splošno zadovoljnost odraslih. — Da pa smo vse to lahko tako izvedli in toliko otrok obdarili, se imamo zahvaliti požrtvovalnemu rodoljubu nekaterih narodnjakov in denarnih zavodov v Savinjski dolini.

— **š. Na Muti** so imeli otroci družbene šole božičnico na Kraljevo. Prej se ni mogla vsiti, ker je bila zaradi važnosti ljudskega štetja ljudska veselica na Stefanovo. — Pri okrašanem božičnem drevesu so se zbrali vsi otroci v spremstvu svojih staršev in drugih prijateljev slovenske mladine. Po lepem in jako primernem nagovoru domačega kaplana so otroci povedali celo vrsto pesmi. Nato so se razdelila otrokom božična darila v blagu za zimsko obleko. Obdarovani so bili več ali manj vsi otroci. — Božičnice so na jezikovni meji velikega pomena. Prirediti so jih začele celo javne šole. Tako je tudi javna šola na Muti priredila letos prvi božičnico, ker ji menda gre za kožo in bi rada privezala nase slovensko dečo.

— **š. V Mozirju** bo dne 3. julija t. l. uradna učiteljska konferenca za okraja Gornji grad in Vransko. Tako je sklenil stalni konferenčni odbor, ki je imel sejo predminuli ponedeljek. Na vzporedu so tri teme: 1. Kako naj šola pospešuje ljudsko blaginjo s posebnim ozirom na štedljivost? Referenti Farčnik iz Polzele, Bizjak iz Bočine in Ivan Kramar iz Vranskega. II. Katere literaturo iz normalne zbirke šolskih zvezkov se naj uvede za posamezna šolska leta? Referenti Klemenčič iz Rečice, Vrablj iz Vranskega in Kranje iz Šmartnega. III. Kako naj ljudska šola neguje čelbatarstvo? Referenti Pušenjak iz Šmihela, Rosenstein iz St. Jurja in Terčak iz Ksaverija.

Goriške vesti.

— **g. Iz Komna** smo prejeli odgovor dopisniku v 1. let. št. „Edinosti“. Menda kot dovoljeno voščilo je priobčil neki dopisnik sledeče v 1. šte. tržaške „Edinosti“: — „Učit. Tovariš“ od dne 23. t. m. prinaša pod naslovom „Lepa knjiga“ izpod peresa g. A. Lebana, učitelja v Komnu, članek, o katerem nečemo trditi, da bi ne bil zanimiv, če bi le bil za slovenskega čitatelja bolj — umljiv. Članek vsebuje namreč, pičlo štet, najmanj sto in pideset vrst nemškega besedila. Vsa čast sicer pred „rešpektom“, ki ga ima g. pisatelj nasproti preblašeni in vseizveličani germanščini, ali vprašamo: čemu ni omenjenega članka sploh poslal kakšnemu nemškemu listu, a ne glasilu jugoslovanskega učiteljstva? Žal nam je sicer, da je moral ravno „Uč. Tovariš“ sesti na te nemške limanice, na katere je (če se ne motimo) pred leti sela tudi naša „Edinost“, kije pa vsaj v oklepih podala prevod teh nemških „ocvirkov“. Zasladovali smo sicer že čisto to „bolezen“ omenjenega člankarja v našem slovenskem stanovskem glasilu, ali v božični številki je ta „Lebanizem“ dosegel svoj višek, a upamo, da tudi svoj — konec. Izgled člankarja, kakor vsi slabi izgledi, je našel tudi že posne malca. V isti številki „Uč. Tovariša“ podaja namreč neki drugi člankar kar bogatih petindvajset vrst puble, nekusne in najslabše nemške „lirike“. Vsak izgovor je neopravičen! Mi namreč res ne moremo verjeti, da bi se besed kakor „deutlich, gefällig in geläufig“ (jasno, priključivo in tekoče) ter slidenih, trdo glasečih se besednih zvez ne moglo prevesti v naš najkrajše, blagodneči, nam najbolj umljivi in iz dna srca ljubljani slovenski jezik! Kdor tega ne obvladuje v taki meri, da bi prevedel par nemških stavkov, ali kdor noče tega storiti, in bodi tudi iz same komodnosti, naj opusti dopisovanje v slovenske liste! S takim in slidenim „Lebanizmom“ pa naj naši slov. časopisi enkrat za vselej obračunajo! Tako se nam drugorodeci ne bodo smejali.

Najprej mu izrazim tem potom srčno hvalo, da me je degradiral za „uč.

telja“, četudi prav dobro vé, da sem že 31 let nadučitelj in voditelj štirirazrednice, odnosno petrazrednice. Nadalje bodi omenjeno dopisniku, da je „U. Tovariš“ namenjen učiteljstvu, t. j. o mikanim ljudem, ki bi morali vsaj toliko nemščine umeti, da bi znali, kaj pomenijo nemški „ocvirki“, zakaj v nasprotnem slučaju bi bil g. urednik prevajal nemške „ocvirke“ in jih podal v oklepih. — To je tudi storila „Edinost“ svoječasnno, znajoč, da je list pisan tudi za preproste ljudi. — Z „Lebanizmom“ naj se pa dopisnik ne šali, zakaj rodovina t. Valentin, t. Avgust, Anton in Janko Leban še vedno kaj veljajo med učiteljstvom. — Dopisnik je tudi ves vnet za naš „najkrajše, blagodneči jezik“. Prav! Zakaj pa to ne uvažuje? Ako bi bil čital in uvaževal Tomiškov „Antibarbarus“, bi moral vedeti, da je res barbarizem pisati: „Mi namreč ne moremo verjeti, da bi se besed... ter slidenih, trdo se glasečih besednih zvez ne moglo prevesti...“ Edino pravilo bi se glasilo: Mi namreč res ne moremo verjeti, da bi besed... in slidenih, trdo se glasečih besednih zvez ne mogli prevesti...“ Tedaj sofisticni kritikaster: Hic Rhodus, hic salt! — Na eventualne odgovore brez podpisa — ne odgovorim več. — Ako je dopisnik možak, naj se podpiše, kakor se podpišem jaz.

Anton Leban,
nadučitelj.

Splošni vestnik.

† **Marija Vilharjeva.** V Šiški tik Ljubljane je umrla 11. t. m. plemenita slovenska žena Marija Vilharjeva. Svoje imetje 123.000 K, je zapustila družbi sv. Cirila in Metoda. — Pokojna gospa je živila s svojim soprogom na gradu Kalcu pri Knežaku, zadnja leta v Šiški. Zaradi svojega dobrega srca je bila znana po celi Notranjski. Rodila se je v Rovtah leta 1855. iz družine Skvarčeve. — Po odbitku volil 6000 K občini Knežak ter 4000 K za prepeljavo in pogreb v Knežaku ter po odbitku percentualne pristojbine dobi družba čistih 100.000 K. Dosmrtni užitek obresti je zagotovljen soprogu g. Vilharju. Vrla rodoljubkinja si je postavila sama časten spomin.

Vabilo na naročbo „Domačega ognjišča“. Slovenske starše in vzgojevalce slovenske mladine opozarjamo na izborni mesečnik „Domače ognjišče“, ki izhaja v „Učiteljski tiskarni“ v Ljubljani vsako zadnjo soboto v mesecu ter velja vse leto samo 2 kroni 50 vinarjev. „Domače ognjišče“ prinaša jako zanimive, koristne, aktualne članke o vzgoji otrok, njihovih hibah in čednostih, zlasti pa o zmotah in napakah staršev in slabih vzgojiteljev; končno prinaša dopise o delovanju učiteljstva in odgojevalcev, povesti in zanimive drobtine iz vsega sveta. Malo imamo toliko potrebnih in koristnih slovenskih časopisov, kakor je „Domače ognjišče“. Kdor ljubi mladino, kdor ve, daleč v srecih in dušah slovenskih otrok bodočnost našega naroda, tisti bo rad naročil in čital „Domače ognjišče“, kije polno plemenitih idej in koristnih iniciativ! Naj bi se razširil ta lepi, blagi list v vse slovenske hiše! Naj bi ga čital in ubogal starši, potem nam napočlepa bodočnost. — Svoje prijatelje prosimo, naj nam ostanejo zvesti tudi v prihodnjem letu, a naj poskrbe, da se izdatno pomnoži število naših naročnikov. Vsak si prizadevaj, da nam pridobi vsaj po enega novega naročnika. — Prosimo vljudno p. i. naročnike, da nam pošljejo naročnino naprej in poravnajo tudi slučajne zastanke. Prosimo! — Naročnino samo 2 kroni 50 vinarjev na leto, prejema upravištvu „Domačega ognjišča“ v Učiteljski tiskarni v Ljubljani, rokopiši naj se pa pošilja uredništvu „Domačega ognjišča“ v Ljubljani. Delujmo z združenimi močmi tudi v novem letu za blaginjo in srečo preljube slovenske mladine.

„Priporočljiva“ firma. Neka firma na Slovenskem, ki se je sama priporočala slov. učiteljstvu tudi v našem stanovskem listu, je poslala nekemu našemu tovarišu račun sledeče vrste: Račun. V smislu poslanega računa z dne 21/3 906 K 1:10 6% zamudnih obresti za 3 1/2 l. 2:14 Skupaj K 3:24

Ker ima vso stvar sodnija v roki, se vljudno prosi, da ta dolg do 15. t. m. poravnate. — Ni dvoma, da je dotični tovariš čisto pozabil na malenkostni dolg K 1:10. Da ga je pa firma po tolikem času terjala, zahtevaje obresti, ki so skoro dvakrat tako velike kakor dolg sam, to karakterizuje firmo dovoljno. In taka firma se drzne apelovati na pomoč uboge, slabo pla-

*) Tega časa naš urednik nima. Ured.

6